

Ekonomi Okuryazarlığı: Esnafa Yönelik Bir Araştırma

İbrahim ÇÜTCÜ (<https://orcid.org/0000-0002-8655-1553>), *Hasan Kalyoncu University, Türkiye;*
ibrahim.cutcu@hku.edu.tr

Yunus KILIÇ (<https://orcid.org/0000-0002-9758-5118>), *Akdeniz University, Türkiye;* *yunuskilic@akdeniz.edu.tr*

Gözde MERAL (<https://orcid.org/0000-0002-1918-1249>), *Turkish-German University, Türkiye;*
gozde.meral@tau.edu.tr

Economic Literacy: A Study on Tradespeople

Abstract

In the study, the economic literacy level was measured over the tradesmen in Gaziantep, and it was found, that the economic literacy level of the tradesmen was high. In the difference tests, economic literacy level was found to be higher in tradesmen with relatively high education levels, in business owners compared to employees. There wasn't a difference according to gender. Tradesmen with high economic literacy levels have the power to affect micro and macroeconomic indicators in the medium and long term. Policymakers should consider this in their decision that may directly/indirectly affect the craftsman class and should be supported to increase their knowledge level.

Keywords : Economic Literacy, Tradesmen, SME.

JEL Classification Codes : A20, D14, D83.

Öz

Çalışmada ekonomi okuryazarlığı düzeyi Gaziantep ilindeki esnaf kesimi üzerinden ölçülmüştür. Araştırmada, Gaziantep esnafının ekonomi okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur. Farklılık testlerinde ekonomi okuryazarlığı düzeyi, eğitim düzeyi görece yüksek esnafa ve işletme çalışanlarına kıyasla işletme sahiplerinde daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyete göre ise farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Sonuçlara göre, yüksek ekonomi okuryazarlık düzeyine sahip esnaf orta ve uzun dönemde mikro ve makroekonomik göstergeleri etkileyebilme gücüne sahiptir. Politika yapıcıları esnaf sınıfını doğrudan ve dolaylı etkileyebilecek karar süreçlerinde bunu dikkate almalı; bilgi düzeylerini ileriye taşıması için gerekli desteği sağlamalıdır.

Anahtar Sözcükler : Ekonomi Okuryazarlığı, Esnaf, KOBİ.

1. Giriş

Teknoloji ve iletişim çağında yaşanan ilerlemeler, bireylerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini artırmaktadır. İhtiyaçların sonsuz hale geldiği günümüz küresel dünyasında bu ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan kaynaklara ulaşmak da gittikçe zorlaşmaktadır. Bu kaynakların en önemlisi "bilgi" olup, paylaşıldıkça çoğalan özelliğiyle rekabette önemli bir unsur haline gelmiştir. Bilgiye ulaşmak zor olduğu gibi bilginin okuryazarlığı da bu süreçte kritik bir role sahiptir. Okuryazarlık genel olarak toplumsal ihtiyaçların hedeflerine ulaşması, bireylerin bilgi ve öğrenme potansiyelini geliştirebilmesi için basılı dokümanları kullanabilme ve anlayabilme becerisidir. Küreselleşme sürecinden önce temel düzeyde eğitim almış, günlük ihtiyaçlarını idame edecek düzeyde matematiksel bilgiye sahip kişiler iyi eğitilmiş olarak nitelendirilmiştir. Fakat günümüz rekabetçi dünyasında yaşanan hızlı değişim, bireylerin-firmaların-ülkelerin ileri düzeyde becerilere ve üstünlüklere sahip olmasını zorunluluk haline getirmiştir. Bu nedenle, toplumsal ihtiyaçların karşılanması için birçok alanda okuryazarlık düzeyinin artırılması oldukça önemlidir. Literatür incelendiğinde bilgisayar okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı gibi 34 farklı okuryazarlık alanı tanımlanmıştır (Snaveley & Cooper, 1997: 9-10). Bu alanların arasında şüphesiz en önemlilerinden biri de çalışmanın temelini oluşturan ekonomi okuryazarlığıdır.

Tarihsel olarak bakıldığında en eski bilim dallarından biri olan ekonomi bilimi, özellikle 2008 yılında ABD'de Lehman Brothers'ın çöküşüyle başlayan ve kısa süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına alan küresel kriz ile daha da önemli hale gelmiştir. Gerek bireysel gerekse firma ve kamu kurumları düzeyinde alınacak kararlarda ve atılacak adımlarda ekonomi bilgisi hayati bir role sahiptir. Çünkü sınırsız ihtiyaçlar ile kıt kaynaklar arasındaki ilişkiye dayalı teoriler üzerine kurulmuş ekonomi bilimi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için küresel rekabette önemli bir silah olarak kullanılmaktadır. Ekonomi okuryazarlığı ise ekonomi bilgisi yeterliliğinin bir göstergesi olarak ifade edilmektedir. Bir anlamda "*ekonomik gelişmeleri ve bu gelişmelerin etkilerini yorumlayabilme becerisi*" olarak ifade edilebilen ekonomi okuryazarlığı kavramı, küresel dünyanın daha akılcı olgularla anlaşılabilmesini sağlamaktadır. Ayrıca ekonomi okuryazarlığı bireylerin ve firmaların daha rasyonel davranmasını ve yönetsel politikaların sınırları ile potansiyelinin anlaşılmasına da destek olmaktadır (Gerek & Kurt, 2011: 59).

Bu bağlamda çalışmanın temel motivasyonu ve literatürdeki diğer çalışmalardan farkı ekonomi okuryazarlığı düzeyinin, yerel ekonomilerin temel dinamiğini oluşturan esnaf ve küçük ölçekli KOBİ'ler üzerinden analiz edilmesidir. Ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı kendisine tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan meslek ve sanat sahibi kimseler olarak tanımlanan esnaf sınıfı, Türkiye'de ekonomik hayatın önemli bir dinamiğidir (DPT, 2001: 15-19). Esnafın temel ekonomi bilgi düzeyinin ölçüldüğü çalışmada öncelikle ekonomi okuryazarlığı ile esnaf kesiminin sosyoekonomik özellikleri kavramsal düzeyde incelenmiş ve ardından konuya ilişkin literatür araştırması yapılmıştır. Çalışmanın analiz kısmında Gaziantep ilinde faaliyet gösteren 751 esnaf ile yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilen anketler ile

katılımcıların ekonomi okuryazarlığı düzeyleri belirlenmiş ve temel demografik özelliklerine göre ekonomi okuryazarlığı arasında farklılık olup olmadığı ortaya konulmuştur. Çalışma, analizden elde edilen bulgular üzerinden gerçekleştirilen politika önermeleriyle sonuçlandırılmıştır.

2. Teorik ve Kavramsal Çerçeve

Kıtlık bilimi olarak tanımlanan ekonomi; bireyler, firmalar ve devlet için yaşamsal öneme sahip olmasına rağmen sofistike teorileri ve görece karmaşık analizleriyle halk arasında yalnızca günlük ihtiyaçlara cevap verebilecek ölçüde kullanılmaktadır. Bu durum bireylerin ekonomi terminolojisiyle hiç ilgilenmediği manası taşımamaktadır. Çünkü günümüz küresel dünyasında her birey veya firma üretici, tüketici, yatırımcı, çalışan ve işveren gibi rollerle iktisadi bir aktör olarak yer almaktadır. Dolayısıyla da ekonomik konjonktürde yaşanan gelişmelerden etkilenmekte, sonuç olarak da ekonomi okuryazarlığına olan ilgi giderek artmaktadır (Gerek & Kurt, 2010: 89).

İktisadi analiz birimi olarak bireylerin, tam bilgi varsayımı altında rasyonel kararlar verdiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla da bu ön kabulden yola çıkarak herhangi bir iktisadi olayda, bireylerin fayda ve/veya kârlarını maksimize etme güdüsüyle hareket ettiğini söylemek mümkündür. Ancak günümüz dünyasında bu rasyonel kavramı eleştirilmekte ve tartışılmaktadır. Sürekli değişen ve gelişen finansal piyasalar ve küresel ekonomi, bireyleri rasyonel karar almaktan uzaklaştırmaktadır (Dilek vd., 2016: 1866). 1980'li yılların sonlarından bu yana hane halkının finansal piyasalarda yaşanan liberalizasyonun ve politik reformların (bireysel emeklilik sistemi gibi) etkisiyle artan ölçüde finansal risklerle karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Bu süreç içerisinde ortaya çıkan küresel kriz de deneyimsiz hane halkının ortaya çıkan şokların etkisini azaltacak güce sahip olmadığını göstermiş; sonuçta da ekonomi okuryazarlık düzeyindeki farklılıklar krizin sonuçlarının yayılımını önemli ölçüde etkilemiştir (CSEF, 2009: 7).

Bu noktada ekonomi okuryazarlığı bireylerin faiz, enflasyon, yatırım, kredi, para gibi iktisadi konularda bilgi sahibi olması ve bu temel bilgileri günlük yaşamında kullanarak ekonomik faaliyetlerin yaratacağı etkilerin farkında olması durumudur (Oanea & Dornean, 2012: 114). Yani bu kavram günümüz iktisadi konjonktüründe bireylerin, verimli ve üretken olmalarını sağlayan ekonomik bilgi düzeyinin bir parçasıdır. Özetle, bireylerin iktisadi gelişmeleri ve bu gelişmelerin etkilerini yorumlayabilme becerisi olarak da tanımlanabilir (Gerek & Kurt, 2008: 4). Demokratik toplumlarda, ekonomik konularda bilgi düzeyi yüksek vatandaşların fazla olması ülke geleceği için oldukça önemlidir. İktisadi kararlara etkin olarak katılmak vatandaşların ekonominin nasıl işlediğini bilmeleri için zorunluluktur. Ayrıca değişen ve dönüşen dünya konjonktüründe vatandaşların ve firmaların bu yeniliklere ayak uydurabilmeleri için yeterli seviyede ekonomi bilgisine sahip olmaları gerekmektedir (Hayta & Akhan, 2014: 208).

Literatürde ekonomi okuryazarlığı kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmış, özet olarak Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo: 1
Ekonomi Okuryazarlığı Literatür Tanımları

Yazar	Tanım
Miller (1988: 11)	Sınırlı sayıda kaynağın kullanımına yönelik karar verme süreçlerinde, muhakeme yapabilme yeteneğidir.
Lusardi (2006: 2)	Başarılı yatırımlar yapabilmek, finansal araçların getirisi vb. konularda bilgi sahibi olmak.
Darwin (2006: 7); Staubs (2007: 21)	Ekonomik birim olarak bireylerin üretici, tüketicisi, tasarruf sahibi ve yatırımcı rollerini yerine getirmelerine olanak tanıyan becerilere sahip olmalarıdır. Karar verme, ekonomik akıl yürütme, problem çözme, gerçek yaşam durumlarını analiz etme ve temel ekonomi kavramlarını, ilkelerini anlama ve uygulama becerileridir.
Remund (2010: 279)	Parayı yönetebilme yeteneğidir.
Gerek & Kurt (2008: 4)	İnsanların iktisadi gelişmeleri yorumlayabilme becerileridir.
Akhan (2013: 4)	Öğrencilerin yaş gruplarına uygun olarak üretici, tüketicisi, çalışan ve yatırımcı rollerinde sorumluluk sahibi, çalışkan ve dürüst olmaları; bu ilkeler çerçevesinde geleceğe yönelik daha iyi kararlar alan, ülkelerini ve dünyayı daha iyi tanıyan ekonomik bilgi, beceri ve tutumlarla donatılmış olma durumudur.
Şantaş & Demirgil (2015: 46)	Ekonomideki gelişmelerin ve ilgili gelişmelerin etkilerinin analiz edilebilmesidir.

Gerek ve Kurt (2008), ekonomi okuryazarlığını en az alfabetik okuryazarlık kadar önemli, bireylerin hayat standardını etkileyen iktisadi zorlukları idrak edebilmesinin bir ölçüsü olarak kabul etmektedir. Küresel rekabet dünyasında, sürekli değişen ekonomik koşullar altında bireyler doğru karar vermek zorundadırlar. Kişilerin yeterli düzeyde ekonomi okuryazarlığına sahip olması ise doğru ve rasyonel karar verebilmenin yollarını artırmaktadır (Yeop Yunus vd., 2010: 69). NCREL (2003); ekonomik olarak okuryazar birinin sahip olması gereken özellikleri şu şekilde ortaya koymuştur;

- Kaynakların sınırlı olduğunun bilinciyle fayda-maliyet analizi yaparak; üretici, tasarruf sahibi, yatırımcı veya hane halkı olarak bu bilgileri rasyonel seçimler yapmak üzere kullanan,
- Fayda-maliyet analizinden yola çıkarak mal ve hizmet tahsisinde farklı yöntemleri değerlendiren,
- Bireylerin iktisadi davranışlarını etkileyen ekonomik teşvikleri tanımlayarak, bu teşviklerin davranışlarını nasıl etkilediğini açıklayan,
- Rekabetin, ticaret engellerinin, arz kıtlığının ya da fazlasının, alıcı ve satıcılar arasında etkileşimin fiyat düzeyini nasıl etkilediğini anlayan,
- Federal Rezerv'in de aralarında bulunduğu kamuya ait ya da özel ekonomik kurumların rollerini tanımlayan,
- Gelir, gelir dağılımı, faiz oranı, işsizlik, yatırım ve risk gibi temel ekonomik kavramları bilen,
- Alternatif kamu politikalarının fayda-maliyetini değerlendirerek, bu doğrultuda hangi kesimlerin fayda veya maliyetle karşı karşıya kaldığını ortaya koyabilen,
- Küçük ve büyük ölçekli işletmelerin, girişimlerin ekonomik anlamda önemini anlayabilen bireylerdir.

Makro ölçekte artan ekonomi okuryazarlığı ek olarak bireylerin özel yaşamı ve profesyonel iş hayatı üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Ekonomi okuryazarlığı seviyesinin toplumun her biriminde geliştirilmesi gerekmektedir. Ekonomi okuryazarlığı seviyesinin artması, ev halkının ekonomik refahını artırırken aile içi çatışmalar, psikolojik sorunlar ve

günlük stres gibi olumsuz etkileri azaltmaktadır. Ayrıca iş dünyasında çalışanların aidiyet duygusu artarken, iş verimliliği ve iş memnuniyeti yükselmektedir (Taft, 2013: 64).

Esnaf örgütlenmesinin geçmişi Türkiye’de oldukça eskiye dayanmakta olup yaratmış olduğu katma değer uzun dönemde makro iktisadi göstergeler açısından oldukça yüksektir. Devlet Planlama Teşkilatının, 2001 yılında yayınladığı raporda KOBİ’lerin imalat sanayii sektöründe hizmet veren kuruluşların %99,2’sini, istihdamın da %55,9’unu karşıladığı ifade edilmiştir (DPT, 2001: 12). Toplumun ihtiyaçlarının karşılanması, istihdam olanağı yaratması, görece büyük işletmelerin müşteriye ulaşabilmesi noktasında köprü görevi görmesi, sermayenin geniş bir alan içerisinde yayılımını sağlaması, yenilikleri teşvik etmesi, bölgesel kalkınması hızlandırması şeklinde bir dizi fonksiyonu üstlenmektedir (Yılmaz & İrmış, 2021: 346; Baykul & Dulupçu, 2009: 65). Küçük ölçekli KOBİ’ler olarak da düşünüldüğünde gerek çalışan sayısı gerekse yapılan yatırımlar üzerinden değerlendirildiğinde Türkiye ekonomisinin yerel boyutunda temel bir dinamik olduğu söylenebilir.

Türkiye ekonomisi açısından son derece önemli olan esnaf yapılanması; yoğun rekabet koşullarına uyum sağlayabilmek, uluslararası pazarlama, tanıtım ve ticari bilgiye ilişkin eksikliklerini gidebilmek adına kamusal destek ve teşviklerden yararlanmaktadır (DPT, 2001: 95). Devlet desteğinin yanı sıra esnaf örgütlenmesinin kendi içerisinde iktisadi farkındalığının artmasının ekonomik büyüme ve kalkınma açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Teknoloji ve iletişim alanında ortaya çıkan gelişmelerin etkisi ile sıradan bireylerin dahi ekonomi konusunda geçmişte olduğundan daha fazla bilgi sahibi olması gerekliliği yerel ekonomilerin önemli bir parçası olan esnaf sınıfının da ekonomi okuryazarlığını önemli bir hale getirmektedir (NCREL, 2003: 20). Çünkü faiz, istihdam, enflasyon politikaları gibi makro ekonomik değişkenler, doğrudan ve dolaylı olarak başta küçük ve orta ölçekli işletmeleri etkileyebilmektedir. Esnafın da gerçekleşen politika değişikliklerine göre kendi işletmesinde önlemler alması gerekmektedir. Örneğin faiz değişikliği karşısında dövizdeki hareketliliği tahmin ederek yeni yatırımlar yapabilmesi, ekonomi okuryazarlık düzeyini doğrudan ilgilendirmektedir.

3. Literatür Araştırması

Ekonomi okuryazarlığına ilişkin çalışmalar incelendiğinde özellikle 1980’li yıllardan sonra yaşanan ekonomik ve finansal dönüşümle birlikte; bireysel düzeyde ekonomik bilgi gereksinimi ortaya çıkmıştır. Çalışmalar genel olarak analiz edildiğinde bireylerin temel ekonomik olgulara dahi hâkim olamadığı ve ekonomi bilgi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Jappeli, 2009). Ekonomi okuryazarlığı düzeyinin esnaf kesimi üzerinden analiz edildiği çalışmanın literatürdeki karşılığına bakıldığında, ilgili sınıfın ekonomi bilgi düzeylerini ölçen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar incelendiğinde, esnaf sorunlarının tespitine yönelik saha araştırmalarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, Yücel (2008) çalışmasında esnaf ve zanaatkarların yaşadıkları sorunları ve bu sorunların çözüm önerileri üzerinde durmuştur. Yücel, esnafın geleceğe ilişkin kaygılarını; sosyal güvenlik, mesleki eğitim ve istihdam, finansman, vergi

ve mevzuat, rekabet stratejileri ve kentsel dönüşüm gibi konularda mevcut iktisadi yapıyı analiz ederek ortaya koymaya çalışmıştır. Bu doğrultuda literatür taramasına ve güncel ekonomik göstergelere başvurmuştur. Esnafıya ilişkin bir diğer çalışma Gavcar vd. (2016) tarafından Muğla ilinde faaliyette bulunan 250 esnafın, sorunlarını tespit etmeye yönelik bir anket aracılığıyla yürütülmüştür. Çalışma sonunda elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak esnaf sorunlarının çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur. Özetle esnafı konu alan çalışmaların mahiyeti genel olarak bu doğrultuda olup; mevcut iktisadi yapı içerisinde varlıklarını sürdürebilmelerinin önemli bir ölçütü olan iktisadi olayların nedenlerini anlama, sonuçlarını analiz etme ve rasyonel tercihler yapma gibi temel ekonomik konulardaki okuryazarlık düzeyini tespit etmeye yönelik çalışmalara yer verilmemiştir. Bu nedenle Gaziantep ilinde 751 esnafa yönelik saha araştırmasının analiz edildiği çalışmanın literatürdeki bu boşluğu doldurması beklenilmektedir. Esnaf kesiminin ekonomi okuryazarlığı düzeyini ortaya koymaya yönelik çalışmalar literatürde mevcut olmasa da farklı gelir düzeyindeki hane halklarının, öğrencilerin, çeşitli meslek mensuplarının okuryazarlık düzeyini araştıran çalışmalardan söz etmek mümkündür.

Walstad ve Soper (1988), onuncu ve on birinci sınıfların ekonomi okuryazarlığı düzeyinin ortaya konulmasına ilişkin çalışmasını 1980lerde yapmıştır. Özellikle ilgili dönemde Amerikan halkının büyük kısmı bazı konularda eğitimin niteliğinin düşük olmasından ciddi kaygı duymaktadır. Ekonomi konusu da bu alt alanlardan birini temsil etmekte; birçok öğrencinin temel ekonomik konularda dahi zayıf performans sergilediği görülmektedir. Bu çalışma kapsamında ekonomi okuryazarlığının tespitine yönelik kırk altı adet temel ekonomik konuyu içeren çoktan seçmeli sorulardan oluşan "Test of Economic Literacy" adındaki bir test geliştirilmiştir. İlgili test Ocak 1986'da 6.570 öğrenciye ön test; 8.205 öğrenci için ise Mayıs 1986'da son test olarak uygulanmıştır. Daha sonra iki veri seti birleştirilerek; 3,031 vakadan oluşan temsili bir örneklem oluşturulmuştur. Sonuçlar, sosyal bilimler dersi kapsamında ekonomi dersi almayan öğrencilerin dört seçeneikli çoktan seçmeli bir testte soruların yalnızca %37'sini; tüketici ekonomisi dersleri alan öğrencilerin %40'ını doğru yanıtladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak sosyal bilgiler dersleri kapsamında soruların doğru cevaplanma oranlarına göre; ekonomi dersi alan öğrencilerin %48, ekonomi öğrencilerinin ise %52 puan aldığı görülmüştür. Çalışma, ekonomi okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesi ve en azından temel düzeyde ekonomi bilgisi ediniminin önemi düşünülürse, okul müfredatlarına temel ekonomik konuları içeren derslerin eklenmesinin önemini ortaya koymuştur.

Ekonomi okuryazarlığına ilişkin bir diğer çalışma, 1992 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış; Amerikan halkına işsizlik, enflasyon, ekonomik büyüme, federal bütçe açığı, vergiler, hükümet harcamaları, para politikaları, şirket kârlılığı, cari açık, dolar kuru ve günlük hayatta karşılaşılan diğer bir dizi ekonomik kavram sorulmuştur. Ortaya çıkan sonuç ise çok az kişinin ekonomik kavramlar hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermiştir. 1005 kişilik hane halkı, 300 lise ve 300 üniversite öğrencisinden oluşturulan örneklem sonucunda, düşük seyreden ekonomi okuryazarlığı düzeyinin İngilizce, tarih, coğrafya gibi temel derslerin yanı sıra ekonomi eğitimiyle desteklenmemesi halinde toplumsal olarak ciddi bir maliyet unsuru olacağı kabul edilmiştir (Walstad & Larsen, 1992:

1229). Benzer bir ihtiyaç Çentiner ve Çilingirtürk (2019)'ün finansal okuryazarlık üzerine yürütmüş olduğu bir çalışmada da vurgulanmıştır. Çalışma sonuçları finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ve bireylerin finansal konularda sağlıklı kararlar alabilmesi için ilgili konuların orta öğretimden başlayarak ders müfredatlarına dahil edilmesi; akabinde lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde de ders olarak verilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Gianinno ve Crittenden (2005), ekonomi okuryazarlığına yönelik araştırmasını, iktisadi mübadelenin (para, hizmet ve mal ile değişimi, ücret ve emek arasındaki ilişki gibi) çocuklar tarafından algılanışını etkileyen iki unsur üzerinden oluşturmuştur. İlk yaklaşım psikolojik ve sosyolojik unsurlardan yola çıkmış; ekonomik kavramlardaki algıyı yaşa bağlı gelişim teorileriyle açıklamıştır. Yetişkinlere yönelik olarak ise algının ekonomik olmayan faktörlerle ilişkisi ele alınmıştır. Ekonomik yaklaşımda ise ekonomi okuryazarlık düzeyinin ekonomik kavramlara yönelik algıyı etkilediği üzerinde durulmuştur. Bu amaçla yedi-sekiz, on bir-on iki ve yetişkin olmak üzere üç ayrı grup olarak saptanan 86 kişilik bir örneklem seçilmiş; elde edilen sonuçlardan yola çıkarak iktisadi mübadeleye yönelik algının ekonomi okuryazarlık düzeyinden ziyade çevresel etmenlere bağlı olduğu ortaya konulmuştur.

OECD'nin aşağıda belirtilen seçili ülkelerde bireylerin ekonomi okuryazarlığına ilişkin yaptığı araştırma bulguları ise şu şekildedir (OECD, 2005);

- Avustralya'da araştırmaya katılanların %67'si bileşik faizin manasını bildiğini iddia etmesine rağmen sadece %28'i bileşik faizle ilgili sorulan soruyu anlayabilmiştir.
- İngiltere'deki ankete göre bireyler yatırım kararları konusunda yeterli araştırma yapmıyor ya da tavsiye almıyorlar. Sahip oldukları finansal bilgiye ise şans eseri ya bir banka broşürünü okuyarak ya da bankacılarıyla konuşarak ulaşıyorlar.
- Kanada'daki anket sonucuna göre yatırımcılar doğru yatırım ürününü seçmeyi dışıya gitmekten daha stresli buluyor.
- Kore'deki bir lisede yapılan ankete göre öğrenciler finans okuryazarlığı ile ilgili soruların %60'ından daha azına doğru cevap verebilmiştir. Sorular doğru kredi kartının nasıl seçilip kullanılacağı, emeklilik için tasarruf ve yatırım kararlarının nasıl verileceği, risk kavramı ve sigortayı kullanarak riskten nasıl korunabileceği gibi konuları kapsamaktadır.
- Amerika Birleşik Devletleri'ndeki anketin sonucuna göre ise her on çalışandan dört tanesi bireysel emeklilik hesabına ya da birikimine sahip değildir.

Çocukların ekonomik kavramlara ilişkin algılarını yaşa bağlı olarak inceleyen bir çalışmada altı, sekiz ve on yaşlarındaki 240 çocuktan oluşan bir örneklem incelenmiş; ekonomiye ilişkin kavramlar hikayeler şeklinde çocuklara sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar ise ekonomik kavramlara ilişkin algıların yaşa bağlı olarak değişim gösterdiğini hem kavramlara ilişkin karmaşık cevaplar hem de bilgi düzeyinin bu paralelde artış gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Çalışma sonucunda ise araştırmacılar, çocuklara yönelik bilgi ve gelişim düzeylerine uygun ekonomi eğitiminin önemine dikkat çekmiştir (Bayhan vd., 2007: 3-11).

Walstad, Rebeck ve Butters (2010) tarafından beşinci ve altıncı sınıf seviyesinde orta öğrenimine devam eden öğrenciler için ekonominin anlaşılmasına yönelik "The Basic Economic Test" adı verilen temel düzeyde bir test geliştirilmiştir. İlgili test; kıtlık, tercih, üretim faktörleri, karar alma, marjinal analiz, ekonomik sistem, bölüşüm mekanizması, kar, ücret, fiyat, ticaret, karşılaştırmalı üstünlükler, para ve maliye politikaları, işsizlik ve enflasyon gibi temel ekonomik kavramların bilinmesine yönelik soruları içermektedir. Temel düzey ekonomi testi üç aşamalı olmakla birlikte, ilk olarak içeriği tamamen test olan uygulamanın her bir maddesi hakkında bilgi verilerek olası bütün belirsizliklerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. İkinci aşamada testin öğrencilere nasıl uygulanması gerektiği hakkında temel bilgiler verilmiş; son olarak testin uygulanıp verilerin yorumlanması ile ekonomik okuryazarlık düzeyine ilişkin sonuçlara varılmıştır. "The Basic Economic Test" 1 Nisan - 15 Haziran 2007 tarihleri arasında 4481 öğrencinin katılımına sunulmuştur. İlgili test A formunda 8 bilgi, 13 kavrama ve 9 uygulama; B formunda 10 bilgi, 12 anlama ve 8 uygulama maddesi içerek şekilde tasarlanmış; sırasıyla her bir form 2.300 ve 2.181 öğrenciye uygulanmıştır. Ancak ortalama doğru cevaplanma oranlarının bazı sınıflar açısından son derece düşük olması, testin ilgili gruplar için zorlayıcı olduğu sonucunu doğurmuş ve bu sebeple bahsi geçen gruplar örneklem dışına bırakılmıştır. Nihai tabloda 23 eyaletten, 85 öğretmen tarafından sağlanan 176 sınıf verisiyle birlikte çalışmaya 3321 öğrenci katılmıştır. Veriler cinsiyet, sınıf düzeyi, okul büyüklüğü, öğrenci/öğretmen oranı, katılımcıların ırkı ve etnik kökeni, yoksulluk düzey tahmini (ücretsiz öğle yemeği yüzdesi) ve bölge gibi çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Test sonuçları, ekonomi eğitimi alan öğrencilerin ekonomi eğitimi almamış öğrencilere kıyasla A ve B formlarının her ikisi için de görece yüksek performans gösterdiğini ortaya koymuştur.

Burke ve Manz (2011) ise deneysel bir çalışma ile enflasyon beklentisinin oluşumunda ekonomi okuryazarlık düzeyi ve demografik özelliklerin ilişkisini tespit etmeye çalışmıştır. Ekonomi okuryazarlığını ölçmeye yönelik sorular para politikaları ve kişisel finansa ilişkin temel kavramlardan oluşurken; demografik özellikler yaş, cinsiyet, etnik köken, hane halkı geliri, çalışma durumu, anne ve babaların eğitim durumu şeklinde oluşturulmuştur. Enflasyon beklentisinin ortaya çıkmasında; ekonomik göstergelere ilişkin mevcut bilgi seçiminin ve seçilen bilgilerin kullanımının önemi üzerinde durulmuştur. Sonuçlar ekonomi okuryazarlığı görece yüksek olan bireylerin hem bilgi seçiminde hem de bilginin kullanımında daha iyi performans sergilediğini ortaya koymuştur.

Gerek ve Kurt (2011), ekonomi okuryazarlığının iktisadi hayattaki gelişmeleri ve bu gelişmelerin yaratacağı olası etkilerin anlaşılması ve analiz edilmesi noktasındaki önemini fark ederek; okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi ve elde eden sonuçlara göre bireylerin yönlendirilmesi gereğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda; ekonomi okuryazarlığı ölçüğünü geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışma 355 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Çalışma sonucunda ekonomi okuryazarlığı düzeyinin tespitinde "ekonomi bilgisi", "ekonomik akılcılık", "toplumsal ekonomik yansımalar" ve "bireysel ekonomi planlama" şeklinde dört boyutuyla 34 maddeden oluşan ölçek, yapılan geçerlik ve güvenirlik analizlerinin sonuçlarına göre sadece yükseköğretim düzeyinde değil yükseköğretimde olmayan yetişkinler için de uygulanabilir olarak bulunmuştur.

Gerek ve Kurt tarafından 2011 yılında geliştirilen bu ekonomi okuryazarlığı ölçeği, Dilek vd. (2016), tarafından yürütülen bir çalışmada da kullanılmıştır. Çalışma Kastamonu Üniversitesinde öğrenim gören; fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokul öğrencilerinden oluşan 428 kişilik bir örneklemin ekonomi okuryazarlık düzeylerini tespit etmeye yöneliktir. Yapılan analizler sonucunda medeni durum, yaş ve cinsiyete göre önemli bir farklılık arz etmeyen ekonomi okuryazarlığı düzeyi, ekonomi eğitimi alan lisans öğrencilerinde nispeten daha yüksek çıkmıştır. Ancak genel olarak bakıldığında öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerini iyileştirmek için kat etmesi gereken bir dizi aşama olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Xu ve Zia (2012) çalışmalarında, gelir seviyelerine göre ülkelerin ekonomi okuryazarlık seviyelerini ölçmüştür. Yapılan hesaplamalara göre gelir düzeyi yüksek ülkelerde ekonomi okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu; orta ve düşük gelirli ülkelerde ise bu düzeyin daha da düşük çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. 2012 yılında T.C. Ulaştırma Bakanlığı şubesi çalışanların ekonomi okuryazarlığını ölçmeye çalışan ampirik bir araştırma kapsamında 93 çalışana ulaşılmış (şube çalışanlarının %76'sına tekabül etmektedir) ve elde edilen verilere ilişkin analiz sonuçları çalışanların ekonomi okuryazarlık düzeyinin "bireysel ekonomi kullanımı" boyutunda yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Mercan vd., 2012: 112).

Prete (2013) tarafından yürütülen çalışmada ise finansal yatırım fırsatlarının değerlendirilmesi ekonomi okuryazarlığı düzeyi ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmaya göre finansal piyasalar zamanla daha karmaşık bir hale gelirken yatırım araçlarının çeşitliliği artmakta, bu da yeni yatırım fırsatları yaratarak mevcut gelir eşitsizliğini büyük ölçüde gidermektedir. Alternatif yatırımlar arasındaki rasyonel seçimler ise ileri düzey bir ekonomi okuryazarlığı gerektirmektedir. Özetle araştırma bulguları, ekonomi okuryazarlığı düzeyi ile gelir dağılımı eşitsizliği arasında negatif bir ilişki tespit etmiştir.

Akhan (2013) çalışmasında, yetişkin bireyler için oldukça karmaşık olan ekonomik karar alma süreçlerinin ilkökul düzeyinde alınan ekonomi eğitimleriyle görece daha anlaşılır hale geleceğini belirtmiştir. Bu doğrultuda ilkökul düzeyinde öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin artırılması için sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullanmasına yönelik bir takım alternatif araçlar sunmuştur. Ancak her şeyden önce öğretmenlerin ekonomik konulara ilişkin farkındalıklarının oluşması ve yüksek bir ekonomi okuryazarlık düzeyine ulaşabilmesi için kendi lisans eğitimleri sırasında konuyla ilgili eksiklerinin ortadan kalkmasını sağlayacak eğitim programına tabi olmasını gereklilik olarak açıklamıştır. Şantaş ve Demirgil (2015), bir devlet üniversitesinin iktisadi ve idari bilimler fakültesi iktisat, kamu yönetimi, maliye, çalışma ekonomisi ve işletme lisans bölümlerinde öğrenim gören 704 kişilik birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerden bir örneklem oluşturmuştur. Çalışmadan elde edilen verilere ilişkin analiz sonuçları okuryazarlık düzeyinin yaş, cinsiyet, eğitim görülen sınıf ve bölüm, ekonomik gelişmeleri takip etme sıklığı gibi özelliklere bağlı olarak değişme gösterdiğini ortaya koymuştur. Nihai olarak 22 yaş üzeri, iktisat ve maliye lisans programlarına kayıtlı, en az beş ekonomi dersi alan, ekonomik gelişmeleri günlük olarak takip eden erkek öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeyinin görece yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekonomi okuryazarlığı ile ilgili ulusal ve uluslararası literatürde yapılan araştırmalarda genel olarak ekonomi okuryazarlık düzeyinin ölçülmesinin yanı sıra temel demografik değişkenlere göre katılımcıların ekonomi okuryazarlık düzeylerinin farklılık arz edip etmediği de incelenmiştir. Yapılan araştırmalarda katılımcıların yaşına (Koshal vd., 2008; Mercan vd., 2012; Şantaş & Demirgil, 2015; Dilek vd., 2016), cinsiyetine (Sedaie, 1998; Koshal vd., 2008; Mercan vd., 2012; Şantaş & Demirgil, 2015; Dilek vd., 2016), eğitim durumuna (Sedaie, 1998; Koshal vd., 2008; Mercan vd., 2012; Şantaş & Demirgil, 2015; Dilek vd., 2016) ve unvanına (Mercan vd., 2012) göre ekonomi okuryazarlık düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir. Bu araştırmalar bu çalışmanın hipotezlerine dayanak oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

H₁: Gaziantep esnafının ekonomi okuryazarlığı düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂: Gaziantep esnafının ekonomi okuryazarlığı düzeyleri işletmelerindeki pozisyonlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₃: Gaziantep esnafının ekonomi okuryazarlığı düzeyleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₄: Gaziantep esnafının ekonomi okuryazarlığı düzeyleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

4. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın örneklemini Gaziantep esnafı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, 751 esnafın ekonomi okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik bilgilere anket yöntemiyle ulaşılmıştır. Anketler kolayda örnekleme metodu ile toplanmıştır. Araştırmada, NCREL'nin (North Central Regional Educational Laboratory) belirlediği bir ekonomi okuryazarının sahip olması gereken beceriler temel alınarak Gerek ve Kurt (2011) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik uyarlanan "Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekte, dört faktör ve 34 madde yer almaktadır. Faktörler; ekonomi bilgisi, ekonomik akılcılık, toplumsal ekonomik yansımalar ve bireysel ekonomi planlama başlıklarıyla sınıflandırılmıştır. Ölçeğin orijinali üniversite öğrencilerine yönelik olduğu için ilk olarak keşfedici faktör analizi (KFA) ile ölçeğin esnafa uygun olup olmadığı test edilmiştir.

Ölçeğe ait geçerlik ve güvenilirlik testlerinden sonra katılımcıların ekonomi okuryazarlığını temel düzeyde ve alt faktörlerde ölçmek amacıyla frekans analizinden yararlanılmıştır. Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla ise iki kategorili değişkenlerde farklılık analizlerinden bağımsız örneklemler T-testi ikiden fazla kategorili değişkenlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA testi sonuçları anlamlı ise hangi kategoriler arasında farklılık olduğunu göstermek amacıyla Post-Hoc testlerinden Tukey yönteminden faydalanılmıştır.

4.1. Keşfedici Faktör Analizi (KFA)

KFA, çok değişkenli normal dağılım koşulu gerektiren bir analiz türü olduğu için öncelikle verilerin normal dağılım özelliği gösterip göstermediği test edilmektedir. Bu doğrultuda, literatürde sıklıkla çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmaktadır. Bu değerlerin -1 ile +1 arasında yer alması normal dağılıma uygunluk açısından mükemmel olarak yorumlanmakta iken -2 ile +2 arasındaki değerler kabul edilebilir değerler olarak yorumlanmaktadır (George & Mallery, 2002). Ekonomi okuryazarlığı verilerinin çarpıklık değeri -0,826 iken basıklık değeri 0,765 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, verilerin normal dağılım özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. KFA’da veri setinin faktör analizine uygunluğunun incelenmesi amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonuçlarına bakılmıştır. KMO katsayısının ,956 olması ve Barlett Sphericity testi sonuçlarının anlamlı olması ($\chi^2=17303,320$, $p<0,000$) verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Faktör analizi sonuçları, ölçeğin dört faktörlü bir yapı sergilediğini ve açıklanan varyansın %62,266 olduğunu ortaya koymaktadır. Faktör yük değerleri ,463 ile ,880 arasındadır. Kline (1994) %40’ın üzerindeki açıklayıcılığın faktör analizinde iyi bir oran olduğunu belirtmektedir. Gerek ve Kurt (2011) çalışmalarında olduğu gibi bu araştırmada da ölçek dört faktörlü bir yapı sergilemiştir ve faktör isimleri materyal ve yöntem bölümünde belirtildiği şekilde isimlendirilmiştir. Rotasyon işleminde Varimax yöntemi kullanılmıştır. Rotasyon işlemi sonucunda ortaya çıkan faktör yük değerleri Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo: 2
Rotasyon Sonucu Faktör Yükleri: Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği

İfadeler	Faktörler			
	1	2	3	4
S1	,664			
S2	,756			
S3	,790			
S4	,817			
S5	,803			
S6	,672			
S7	,737			
S8	,647			
S9	,727			
S10	,719			
S11	,640			
S12	,747			
S13	,722			
S14		,708		
S15		,722		
S16		,682		
S17		,751		
S18		,712		
S19		,550		
S20		,651		
S21		,668		
S22		,599		
S23			,463	
S24			,619	
S25			,475	
S26			,620	
S27			,666	
S28			,617	
S29			,682	
S30			,660	
S31			,619	
S32				,795
S33				,880
S34				,825

Tablo 2'ye göre, Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait ilk 13 ifade birinci faktörü (ekonomi bilgisi), 14-22 numaralı ifadeler ikinci faktörü (ekonomik akılcılık), 23-31 numaralı ifadeler üçüncü faktörü (toplumsal ekonomik yansımalar) ve 32-34 numaralı ifadeler dördüncü faktörü (bireysel ekonomi planlama) oluşturmaktadır.

4.2. Ölçeğin Güvenilirliği

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla ölçek maddelerinin birbirleriyle tutarlılığını inceleyen Cronbach Alpha (α) katsayısına bakılmıştır. Ekonomi bilgisi faktörüne ait Cronbach α katsayısı 0,945, ekonomik akılcılık faktörüne ait Cronbach α katsayısı 0,920, toplumsal ekonomik yansımalar faktörüne ait Cronbach α katsayısı 0,886 ve son olarak bireysel ekonomi planlama faktörüne ait Cronbach α katsayısı 0,870 olarak tespit edilmiştir. Literatürde Cronbach α değeri için genel olarak 0,7'nin üzerindeki değerlerin kabul edildiği görülmektedir (Bland & Altman, 1997: 572; George & Mallery, 2003: 231).

5. Bulgular

Bu bölümde ilk olarak katılımcılara ait tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Daha sonra katılımcıların faktörler bazında ve genel toplam olarak ekonomi okuryazarlık düzeyleri özetlenmiştir. Son olarak katılımcıların demografik özelliklerine göre ekonomi okuryazarlık düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla farklılık analizleri yapılmıştır.

Aşağıdaki Tablo 3'te katılımcılara ait demografik özellikler gösterilmektedir.

Tablo 3
Katılımcılara ait Demografik Özellikler

Demografik Özellik	Kategori	Frekans	%
İşletmedeki Pozisyon	İşletme sahibi	557	74,2
	Çalışan	194	25,8
Cinsiyet	Kadın	89	11,9
	Erkek	662	88,1
Yaş	20-30 arası	247	32,9
	31-40 arası	302	40,2
	41-50 arası	157	20,9
	51-60 arası	40	5,3
	61 ve üzeri	4	0,7
Eğitim Durumu	İlköğretim	190	25,3
	Lise	335	44,6
	Ön lisans	103	13,7
	Lisans ve üzeri	123	16,4
İşletmenin Faaliyet Gösterdiği İlçe	Şahinbey	285	37,9
	Şehitkamil	334	44,5
	Diğer	132	17,6
İşletmenin Hukuki Statüsü	Şahıs işletmesi	541	72,0
	Limited şirket	94	12,5
	Anonim şirket	34	4,5
	Diğer	82	10,9
İşletmenin Çalışan Sayısı	1-10 kişi	590	78,6
	11-50 kişi	118	15,7
	51-250 kişi	26	3,5
	251 ve üzeri	17	2,3
Herhangi Bir Devlet Desteğinden Faydalanma Durumu	Evet	126	16,8
	Hayır	535	71,2
	Haberim yok	90	12,0
İşletmenin Faaliyet Süresi	Ortalama	12,06 yıl	
	Minimum	1 yıl	
	Maksimum	85 yıl	

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların %74,2'sinin işletmenin sahibi, %88,1'inin erkek, %40,2'sinin 31 ile 40 yaş arası, %44,6'sının lise mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların işletmelerinin çoğunlukla Şehitkamil İlçesinde faaliyet gösterdiği, hukuki işletme statülerinin şahıs işletmesi olduğu, çalışan sayılarının 1 ile 10 kişi arasında olduğu, devlet desteklerinden yararlanmadığı tanımlayıcı istatistiklerde ortaya konmaktadır. İşletmelerin faaliyet süresi ise ortalama 12,06 yıldır.

5.1. Gaziantep Esnafının Ekonomi Okuryazarlığı Düzeyi

Araştırmaya katılan 751 esnafın ekonomi okuryazarlığı seviyeleri faktörler bazında Tablo 5-8'de özetlenmiştir. Katılımcılara ait genel ekonomi okuryazarlığı skoru 3,985 (std. sp.=0,677) olarak tespit edilmiştir. Bu skoru yorumlanması açısından 5'li likert tipi ölçek

değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan Tablo 4'teki çizelgeden yararlanılmıştır. Buna göre, örnekleme katılan esnafın ekonomi okuryazarlıkları yüksek seviyededir şeklinde yorum yapılabilir.

Tablo: 4
Likert Tipi Ölçek Değerlendirme

Aralık	Yorum
1,00 - 1,79	Çok Düşük
1,80 - 2,59	Düşük
2,60 - 3,39	Orta
3,40 - 4,19	Yüksek
4,20 - 5,00	Çok Yüksek

Tablo: 5
Gaziantep Esnafının Ekonomi Bilgisi

İfadeler	Ortalama	Std. Sap.
1. Döviz fiyatlarındaki değişimin ihracat ve ithalat üzerindeki etkilerini yorumlayabilirim.	3,50	1,267
2. IMF politikalarının ekonomi üzerindeki etkisini tartışabilirim.	3,13	1,297
3. Menkul kıymetler borsasındaki gelişmelerin ekonomiye etkisini anlayabilirim.	3,15	1,279
4. Uluslararası ekonomik kaynakların piyasaya etkisini anlayabilirim.	3,38	1,265
5. Ulusal finansal kaynakların ekonomiye etkisini anlayabilirim.	3,33	1,288
6. Enflasyon oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim.	3,64	1,232
7. Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim.	3,58	1,216
8. Faiz oranlarının piyasaya etkisini anlayabilirim.	3,72	1,220
9. Ekonomik politikaların fayda ve maliyetlerini değerlendirebilirim.	3,48	1,200
10. Küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin (KOBİ) ekonomik rollerini anlayabilirim.	3,54	1,261
11. Döviz ve altın fiyatlarında meydana gelen değişimin nedenlerini yorumlayabilirim.	3,65	1,161
12. Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomik rollerini tanımlayabilirim.	3,32	1,261
13. Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim.	3,64	1,237
Toplam	3,47	0,965

Tablo 5'e göre Gaziantep esnafının ekonomi bilgisi ortalama skoru 3,47 ile yüksek düzeydedir. Ancak orta düzey sınıflandırmasına oldukça yakın noktadadır. Bu veri, sanayi kenti olarak bilinen Gaziantep esnafının faiz, döviz kuru, dış ticaret gibi makroekonomik konuları iyi takip ettiği ve bu değişkenlerin piyasaya yansımalarına da hâkim olduğu sonucunu vermektedir. Çünkü makro ekonomik konjonktür, esnaf kesimini iki şekilde etkileyebilmektedir. Hem sattığı ürünlerin maliyeti hem de bu ürünleri talep eden müşterilerinin alım gücünü doğrudan ilgilendirmektedir. Bu nedenle Gaziantep İlinde faaliyet gösteren esnafın ekonomi bilgisinin beklentiler dâhilinde yüksek çıktığı söylenebilir.

Tablo: 6
Gaziantep Esnafında Ekonomik Akılcılık

İfadeler	Ortalama	Std. Sap.
14. Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim.	3,91	1,104
15. Parasal kaynaklarımı değerlendirerek akılcı (rasyonel) tercihler yapabiliyim.	4,03	1,004
16. Sunulan hizmetleri ekonomik açıdan değerlendirebilirim.	3,97	1,012
17. Kâr ve maliyetler arasındaki farkı anlayabilirim.	4,19	0,992
18. Genel tüketim harcamalarımı gelirim göre düzenleyebilirim.	4,16	1,026
19. Bireylerin davranışlarını etkileyen ekonomik unsurları algılayabilirim.	3,93	1,051
20. Üretici ile tüketici arasındaki etkileşimin fiyatları nasıl yansıdığını anlayabilirim.	4,01	1,068
21. Malın azalmasının ve fazlalaşmasının piyasa fiyatlarına etkisini yorumlayabilirim.	4,09	1,059
22. Arz-talep dengesizliklerinin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim.	4,02	1,093
Toplam	4,03	0,816

Tablo 6'ya göre Gaziantep esnafının ekonomik akılcılık ortalama skoru 4,03 ile yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu durum ekonomi bilgisi yüksek olan esnaf için beklenen bir sonuç olarak yorumlanabilir. Çünkü esnaf, ekonomik gelişmelerin kendilerini ne ölçüde etkileyeceğini, herhangi bir kriz anında veya piyasaların hızla iyileşme gösterdiği durumlarda nasıl pozisyon alınması gerektiğini doğru bir şekilde analiz edebilmektedirler. Bu durumun tersi olması durumunda, ortalama işletme faaliyet yılının düşük olması beklenirdi. Oysaki Tablo 3'te de görüldüğü üzere Gaziantep İlinde faaliyet gösteren esnafın ortalama faaliyet süresi 12,06 yıldır.

Tablo: 7
Gaziantep Esnafında Toplumsal Ekonomik Yansımalar

İfadeler	Ortalama	Std. Sap.
23. Tüketeceğim ürüne karar verirken fiyat-fayda ilişkisini göz önünde bulundururum.	4,21	1,034
24. Rekabetin ekonomik sonuçlarını anlayabilirim.	4,12	0,991
25. Reklam harcamalarının ekonomiyeye katkılarını yorumlayabilirim.	3,95	1,085
26. Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacı göz önünde bulundururum.	4,30	0,929
27. Rekabetin ekonomik sonuçlarını anlayabilirim.	4,10	0,997
28. Bir malın fiyatı aşırı yükselirse yerine aynı faydayı sağlayan düşük fiyatlısını alırım.	4,16	1,061
29. Ürün satın alırken marka yerine kalitesine bakarım.	4,16	1,058
30. Ürünlerin tüketicilere ulaşım sürecinin fiyatları nasıl yansıdığını anlayabilirim.	4,12	0,991
31. Ekonomik krizlerin işsizlik üzerinde yarattığı etkileri yorumlayabilirim.	4,09	1,007
Toplam	4,13	0,736

Tablo 7'ye göre Gaziantep esnafının toplumsal ekonomik yansımalar ortalama skoru 4,13 ile yüksek düzeyde çıkmıştır. Esnaf kesimi sosyoekonomik yapının temel dinamiğidir. Bu nedenle sosyoekonomik yapının temel değişkenlerini doğru yorumlamak ve sürekli bu bilgi düzeyini güncel tutmak zorundadır. Tablo 7'de de görüldüğü üzere rekabet, işsizlik, marka, reklam gibi olgulara yönelik toplumsal ekonomik yansımalarda, esnafın yüksek düzeyde bilgi sahibi olması beklenen olumlu bir sonuçtur.

Tablo: 8
Gaziantep Esnafında Bireysel Ekonomi Planlama

İfadeler	Ortalama	Std. Sap.
32. Kredi kullanırken gelir-gider dengemi sağlayabilirim.	4,20	1,064
33. Kredi kartı kullanırken ödeme gücüme göre harcama yaparım.	4,30	1,033
34. Taksitlendirme yaparken gelirim göz önünde bulundururum.	4,41	0,927
Toplam	4,31	0,899

Tablo 8'e göre Gaziantep esnafının bireysel ekonomi planlama ortalama skoru 4,31 ile çok yüksek düzeydedir. Bu sonuç Tablo 5-6-7 ile uyumludur. Esnaf yüksek ekonomi bilgisi ile piyasada rasyonel davranabilmekte ve bunun sosyoekonomik yansımalarını doğru yönetebilmektedir. Zaten esnafın ekonomi bilgisini bireysel ekonomi planlamasında da kullanabilmesi, bu kesimin uzun süre varlığını devam ettirebilmesi anlamına gelmektedir. Esnafın yeni yatırımlarında, borçlanma politikalarında, büyüme stratejilerinde bu bireysel planlamaları büyük önem arz etmektedir.

5.2. Farklılık Analizleri

Farklılık analizleri normallik testi sonuçlarına göre parametrik ya da parametrik olmayan yöntemler şeklinde yapılmaktadır. Veriler normal dağılım özelliği gösteriyorsa parametrik göstermiyorsa parametrik olmayan yöntemlerle farklılık analizleri gerçekleştirilir. KFA başlığında raporlandığı üzere veriler normal dağılım özelliği gösterdiği için parametrik yöntemlerle analizlere devam edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine göre ekonomi okuryazarlıklarının farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla iki kategorili değişkenler için bağımsız örneklem T-testi, ikiden fazla kategorili değişkenler için tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

Katılımcıların işletmedeki pozisyonuna ve cinsiyetine göre ekonomi okuryazarlığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-testinden yararlanılmıştır. Test sonuçları Tablo 9'da özetlenmiştir.

Tablo: 9
Cinsiyet ve İşletmedeki Pozisyona göre Ekonomi Okuryazarlığı

	Cinsiyet		İşletmedeki Pozisyon	
	Kadın	Erkek	İşletme sahibi	Çalışan
n	89	662	557	194
Ort.	4,07	3,97	4,03	3,85
t	1,251		3,11	
p	,211		,002	

T-testi sonuçlarına göre ekonomi okuryazarlığı düzeyinin esnafın işletmedeki pozisyonuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilirken cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu durumda araştırmanın H1 hipotezi reddedilirken H2 hipotezi kabul edilmiştir. Katılımcılar arasında işletme sahibi olanların ekonomi okuryazarlığı düzeyi çalışan grubuna kıyasla daha yüksektir. Cinsiyete göre farklılık tespit edilemeyişinin gerekçesi olarak araştırmaya katılanların %88,1'inin erkek olması gösterilebilir. Yani araştırmaya ağırlıklı olarak erkek esnaf dahil olmuştur. Ayrıca işletme sahiplerinin işletme çalışanlarına göre ekonomi okuryazarlığının yüksek çıkması da beklentiler yönündedir. Çünkü risk alan, yatırım yapan, piyasada varlığını devam ettirmek zorunda olan kişi işletme sahibidir. Bu nedenle işletme sahiplerinin piyasadaki gelişmeleri, sosyoekonomik yapıyı ve iktisadi alandaki gelecek beklentilerini doğru analiz etmesi gerekmektedir. Fakat işletmedeki çalışan, emeğinin karşılığı olan ücret dahilinde üretime katkı sağladığı için sorumluluk bilinci ve bilgi düzeyi işletme sahibi kadar olmamaktadır.

Araştırmaya dahil edilen esnafın yaşlarına ve eğitim durumlarına göre ekonomi okuryazarlığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmıştır. Anlamlı bir fark olması durumunda bu farkın hangi kategoriler arasında olduğunu test etmek amacıyla Post-Hoc testlerinden Tukey testi yapılarak sonuçları raporlanmıştır.

Tablo: 10
ANOVA: Yaşa göre Ekonomi Okuryazarlığı

Ekonomi Okuryazarlığı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	F	p
Gruplar arası	2,695	4	1,473	,209
Gruplar içi	341,177	746		
Toplam	343,872	750		

Tablo 10'da raporlanan ANOVA analizi sonuçlarına göre katılımcıların yaşlarına göre ekonomi okuryazarlığı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla araştırmanın H3 hipotezi reddedilmiştir. Farklılık olmamasının gerekçesi, esnaflık mesleğinin genellikle babadan kalma olması ve aileden her çocuğun aynı kültür ve bilinçle yetişmesi, esnafın hangi yaşta olursa olsun aynı bilinç düzeyinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca araştırmaya katılan Gaziantep esnafının yaş aralığına bakıldığında ağırlığın orta yaş olduğu görülmektedir. 60 yaş üstü esnaf sayısının sadece 4 kişi olması da farklılığın yaş seviyelerine göre olmamasını açıklayabilmektedir.

Tablo: 11
ANOVA: Eğitim Durumuna göre Ekonomi Okuryazarlığı

Ekonomi Okuryazarlığı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	F	p
Gruplar arası	13,859	3	10,456	,000
Gruplar içi	330,013	747		
Toplam	343,872	750		

Tablo 11'de yer alan ANOVA analizi sonuçlarına göre esnafın ekonomi okuryazarlığı düzeyleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre araştırmanın H4 hipotezi kabul edilmiştir. Hangi eğitim kategorilerinde farklılık olduğunu ortaya koymak adına yapılan Tukey testi sonuçları ise Tablo 12'de sunulmuştur. Tabloya sadece anlamlı farklılık bulunan kategoriler eklenmiştir.

Tablo: 12
Tukey Testi*: Eğitim Durumu ile Ekonomi Okuryazarlığı

Eğitim Durumu (I)	Eğitim Durumu (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	p
İlköğretim	Ön lisans	-0,29995	0,08133	,001
	Lisans ve üzeri	-0,38307	0,07692	,000
Lise	Lisans ve üzeri	-0,27501	0,07008	,001

Tukey testi sonuçlarına göre, ilköğretim mezunu esnaf ile ön lisans ve lisans ve üzeri mezunu olan esnaf arasında ekonomi okuryazarlığı düzeyi açısından anlamlı farklılıklar vardır. Ortalama farklar incelendiğinde hem ön lisans mezunlarının hem de lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip esnafın ekonomi okuryazarlığı düzeylerinin ilköğretim mezunlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip esnafın ekonomi okuryazarlık düzeyi lise mezunu olanlardan anlamlı şekilde daha yüksektir. Eğitim seviyesinin artması; esnafın bilinç düzeyini yükseltmekte, araştıran-sorgulayan insan profilinin oluşmasını sağlamakta ve bu durumun ekonomi okuryazarlık düzeyini artmasını desteklemektedir. Dolayısıyla yapılan araştırmada, eğitim seviyesinin yükselmesi esnafın ekonomi okuryazarlığını artırmaktadır.

6. Sonuç ve Öneriler

Ekonomi okuryazarlığı krizlerin daha sık yaşandığı, piyasa dalgalanmalarının sürekli hale geldiği günümüz dünyasında görece önemli hale gelmiştir. Bireysel olarak rasyonel tercihlerde bulunmaya yardımcı olan ekonomi okuryazarlığı, genel olarak tüketicileri risklerden korumakta ve fayda düzeyini de artırabilmektedir. Firmalar açısından düşünüldüğünde ise ekonomi okuryazarlığı yatırım kararlarında, üretim süreçlerinde, risk analizlerinde ve beklentilerde büyük fayda yaratmaktadır. Ekonomi okuryazarlığının firmalar ve bireylerdeki bu etkisi, sosyoekonomik açıdan düşünüldüğünde ülkenin makroekonomik beklentilerini doğrudan etkileyebilmektedir.

Çalışmada ekonomi okuryazarlığı, Gaziantep ilinde faaliyet gösteren esnaf ve küçük ölçekli KOBİ'ler üzerinden araştırılmıştır. Bilindiği üzere esnaf sınıfı yerel ekonomilerin temel dinamiğini oluşturmaktadır. Esnaf, sermayesi ile bedeni çalışmasını da işletmesine katarak faaliyet göstermekte olup tacir veya sanayici olamayacak kadar küçük ölçeklidir. Yerel ve makroekonomik konjonktürde ağırlığı olan bu kesimin ekonomi okuryazarlık düzeyi orta ve uzun dönemde ülke ekonomisi ve yerelde sosyoekonomik yapı için oldukça önemlidir. Gaziantep ilinde kayıtlı 751 esnaf ile yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilen anketlerde, Gaziantep ilinde faaliyet gösteren esnafın ekonomi bilgi düzeylerinin 3,47'lik skor ile yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Alt boyutlar itibarıyla incelendiğinde ise "ekonomik akılcılık" ortalama skorunun 4,03 ile yüksek düzeyde, "toplumsal ekonomik yansımalar" ortalama skoru 4,13 ile yüksek düzeyde, "bireysel ekonomi planlama" ortalama skoru ise 4,31 ile çok yüksek düzeyde çıkmıştır.

Elde edilen sonuçlardan da görüldüğü üzere Gaziantep ilinde faaliyet gösteren esnafın, faiz, döviz kuru, enflasyon gibi makroekonomik değişkenlerin ne anlama geldiğini, olumlu veya olumsuz sonuçlarının neler olabileceğini, işletmesinin piyasadaki gelişmelere göre nasıl pozisyon alması gerektiğini bilmektedir. Yerel ekonomide güçlü bir yapısı olan ve sosyoekonomik açıdan düşünüldüğünde geniş bir etki alanı olan esnafın bu derece yüksek ekonomi okuryazarlığı olması orta ve uzun dönemde olumlu bir gelişmedir. Politika yapıcılarının, esnafı ilgilendiren karar süreçlerinde bu durumu dikkate alması gerekmektedir. Özellikle enflasyon, faiz oranları, işsizlik gibi makroekonomik değişkenler, esnafın hem mal tedarikinde hem de ürünlerin tüketiciye ulaştırılmasında etkili olduğu bilinmelidir. Esnaf ise bu yüksek bilgi düzeyini daha ileri aşamaya taşıyarak, işletmesini büyütme ve orta ölçekli bir firma olma yolunda adım atması beklenmektedir. Bunun içinde ekonomi biliminin temelini oluşturan kıt kaynak yönetiminin doğru ve rasyonel yapılması önerilmektedir.

Yapılan çalışmada ortaya çıkan bir başka sonuç ise ekonomi okuryazarlığı düzeyinin eğitim düzeyi ve işletme sahipliği ile ilişkili olduğudur. Esnafın eğitim seviyesinin artması ekonomi okuryazarlığı da yükseltmektedir. Ayrıca kendi işletmesini yöneten esnafın ekonomi okuryazarlık düzeyinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Esnafın eğitim düzeyinin artırılması, işletmesindeki iktisadi kararları da etkileyebilmektedir. Yüksek eğitimli esnafın ise orta vadede işletmesini büyütmesi beklenmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar literatürdeki birçok çalışma ile uyumludur. Fakat literatürde ekonomi okuryazarlığının esnaf sınıfı üzerinden araştırıldığı çalışmalar yeterli düzeyde olmadığı için doğrudan karşılaştırma yapılamamaktadır. İlgili alanda çalışma yapmak isteyen yeni araştırmacılara ise ekonomi okuryazarlığının farklı meslek dalları üzerinden yapılarak analizlerin yorumlanması ve politika önerilerinin geliştirilmesi önerilebilir. Çalışmanın temel kısıtı araştırmannın Gaziantep ilinde yapılmasıdır. Bu nedenle çalışmanın ülke genelinde yapılabilmesi durumunda daha genel sonuçların elde edileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akhan, N.E. (2013), "Adım Adım Ekonomi Okuryazarlığı: Sosyal Bilgiler Dersleri İçin Alternatif Yollar", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 1-29.
- Bayhan, P. vd. (2007), "Çocukların Ekonomiyle İlgili Kavramlara Yönelik Algılarının Yaşlara Göre İncelenmesi", *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 3-11.
- Baykul, A. & M.A. Dulupçu (2009), "Isparta İl Merkezindeki Gıda Hizmet Sektöründe Çalışan Esnafın Sorunları Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(10), 63-81.
- Bentler, P. (1992), "On The Fit of Models to Covariances And Methodology to The Bulletin", *Psychological Bulletin*, 112, 400-404.
- Bland, J.M. & D.G. Altman (1997), "Statistics Notes: Cronbach's Alpha", *Bmj*, 314(7080), 572.
- Burke, M.A. & M. Manz (2011), "Economic Literacy and Inflation Expectations: Evidence from a Laboratory Experiment", *Public Policy Discussion Papers*, No.11-8.
- Byrne, B. (2010), *Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications and Programming*, New York: Routledge.
- CSEF (Centre for Studies in Economics and Finance) (2009), "Economic Literacy: An International Comparison", *Working Paper No: 238*.
- Çetiner, M. & A.M. Çilingirtürk (2019), "Sosyal Ağların Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisi", *Sosyoekonomi*, 27(41), 41-56.
- Darvin, M.W. (2006), *Economics Framework for the 2006 National Assessment of Educational Progress*, Washington: National Assessment Governing Board U.S. Department of Education.
- Dilek, S. vd. (2016), "Kastamonu Üniversitesi Öğrencilerinin Ekonomi Okuryazarlığı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1865-1878.
- DPT (1979), *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*, Yayın No: 1664, Ankara.
- DPT (2001), "Esnaf ve Sanatkârlara Götürülen Hizmetler", *Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yayın No: DPT: 2653-ÖİK:658, Ankara.
- DPT (2013), *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*, DPT: 1041, Ankara.
- Gavcar, E. vd. (2006), "Seyyar Pazar Esnafının Sorunları Ve Çözüm Önerileri (Muğla İli Örneği)", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 133-142.
- George, D. & P. Mallery (2003), *SPSS For Windows Step By Step: A Simple Guide And Reference, 11.0 Update* (4th Ed.), Boston: Allyn & Bacon.

- Gerek, S. & A.A. Kurt (2008), *Economic Literacy of University Students: A Sample From Anadolu University*, <<https://ssrn.com/abstract=1137610>>, 25.12.2017.
- Gerek, S. & A.A. Kurt (2010), "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümlerinde Ekonomi Okuryazarlığına İlişkin Göstergeler", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 87-97.
- Gerek, S. & A.A. Kurt (2011), "Ekonomi Okuryazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 59-73.
- Gianinno, L. & V.L. Crittenden (2005), "Assessing Shared Understanding of Economic Exchange Among Children and Adults", *Psychology & Marketing*, 22(7), 551-576.
- Hayta, N. & N.E. Akhan (2014), "İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Ekonomi Okuryazarlığının Geliştirilmesi", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (1), 205-230.
- Hu, L.-t. & P. Bentler (1999), "Cutoff Criteria For Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives Structural Equation Modeling", *A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Jappeli, T. (2009), "Economic Literacy: An International Comparison, Centre For Studies in Economics And Finance", *Working Paper No. 238*, Italy.
- Kepekci, Y. & N. Yentürk (2011), *Türkiye Ekonomisi*, 24. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kline, P. (1994), *An Easy Guide To Factor Analysis*, New York: Routledge.
- Lusardi, A. et al. (2010), "Financial Literacy Among The Young: Evidence And Implications For Consumer Policy", *CFS Working Paper*, No. 2010/09.
- Mercan, N. vd. (2012), "Ekonomi Okuryazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- Miller, S.L. (1988), *Economic Education For Citizenship Office of Educational Research and Improvement (ED)*, Washington, DC.
- NCREL North Central Regional Educational Laboratory (2003), *21st Century Skills: Economic Literacy*, <<http://www.careersmarts.com/21/engage21st.pdf>>, 10.01.2018.
- Oanea, D.C. & A. Dornean (2012), "Defining and Measuring Financial Literacy, New Evidence From Romanian Students of the Master Finance", *Scientific Annals of the Alexandru Ioan Cuza*, University of Iași Economic Sciences, 59(2), 113-129.
- OECD (2005), *Improving Financial Literacy*, France: OECD Publishing.
- Prete, A.L. (2013), "Economic Literacy, Inequality, And Financial Development", *Economics Letters*, 118, 74-76.
- Remund, D.L. (2010), "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy", *Journal of Consumer Affairs*, 44, 276-295.
- Schumacker, R.E. & R.G. Lomax (2010), *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling* (Third Edition), Routledge, New York.
- Sedaie, B. (1998), "Economic Literacy And The Intention To Attend College", *Research in Higher Education*, 39, 337-364.
- Snavely, L. & N. Cooper (1997), "The Information Literacy Debate", *The Journal of Academic Librarianship*, 23(1), 9-13.

- Staubs, M.O. (2007), "Economics Education: Attitudes And Practices of Elementary and Middle Grade Teacher Candidates", *PhD Dissertation*, The Department of Elementary Education in the Graduate School of the University of Alabama, Alabama: Tuscaloosa.
- Şantaş, F. & B. Demirgil (2015), "Ekonomi Okuryazarlığı Düzeyinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma", *Akademik Bakış Dergisi*, (48), 46-60.
- Taft, M.K. et al. (2013), "The Relation Between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns", *International Journal of Business and Management*, 8(11), 63-75.
- The North Central Regional Educational Laboratory (NCREL) (2003), *21st Century Skills: Literacy in the Digital Age*, The USA.
- Ünal, S. vd.. (2015), "Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1), 31-52.
- Walstad, W.B. & J.C. Soper (1988), "A Report Card on the Economic Literacy of U.S. High School Students", *The American Economic Review*, 78 (2), 251-256.
- Walstad, W.B. & M. Larsen (1992), *A National Survey of American Economic Literacy*, Lincoln, NE: Gallup Organization.
- Walstad, W.B. et al. (2010), *Basic Economics Test: Examiner's Manual (Third Edition)*, Council for Economic Education.
- Xu, L. & B. Zia (2012), "Financial Literacy Around The World. An Overview of The Evidence with Practical Suggestions for The Way Forward", The World Bank, *Policy Research Working Paper* No. 6107.
- Yeop Yunus, N.K. et al. (2010), "Economic Literacy Amongst the Secondary School Teachers in Perak Malaysia", *Information Management and Business Review*, 1(2), 69-78.
- Yılmaz, E. & A. İrmış (2021), "Denizli Esnaflarının Girişimcilik Özelliklerini İncelemeye Yönelik Bir Araştırma", *Pamukkale University Journal of Business Research*, 8(2), 346-377.
- Yücel, F. (2008), *Kent Esnaf ve Zanaatkârlarının Ekonomik Sorunları, Tehditler ve Çözüm Önerileri*, Kent Araştırmaları Merkezi, İstanbul.